

Lokalsamhället som projekt inom alkohol- och drogpreventionen

Gemenskap och prevention

Drickandet är en social angelägenhet. Det är enskilda individer som konsumerar alkoholen, men drickandets betydelser och konsekvenser är socialt definierade. Det är gemenskapen som avgör vad som betraktas som ett accepterat och njutningsfullt drickande, eller vad som anses vara alkoholbetingade problem. Det är också inom lokalsamhället sättet att reagera på problemen utformas. Såväl vården som förebyggandet av alkoholskador är därför beroende av dessa lokala gemenskaper.

Det finns gemenskaper av olika slag och på olika nivå: från familjen till lokalsamhället och vidare ända till staten. Genom att statsmakten i Finland alltid varit stark, och skötseln av alkoholfrågorna centraliserad, har verksamheten på lokalplanet varit osynlig, men har trots det alltid existerat. Den kan få ny aktualitet när marknaderna nu frigörs, vilket kommer att begränsa nationalstatens möjligheter att bedriva en egen alkoholpolitik. En annan orsak till att intresset i högre grad kommer att ägnas verksamheten på lokalplanet är att det social- och hälsopolitiska ansvaret i allt högre grad flyttas över från stat till kommun.

Det att man satsar på lokalt förankrad och forskningsinriktad verksamhet i syfte att förebygga rusmedelsproblem är ändå ingenting nytt. Vi kan tvärtom redan tala om en tradition på området. Man har i många länder genomfört och utvärderat olika typer av aktionsforskningsprojekt med olika ambitionsnivå. De bästa resultaten har man fått i

relativt stora projekt, där man studerar såväl individen och dennes sociala omgivning som lokala faktorer som berör alkoholens tillgänglighet och kontroll.

På detta mycket splittrade forskningsfält har det under de allra senaste åren börjat publiceras mer teoretiskt inriktade analyser av hur projekt av det här slaget lämpar sig inom preventionen av alkoholskador (se t.ex. Giesbrecht et al. 1991). Det mest anmärkningsvärda inhemska projektet där man kombinerat forskning med folkhälsoambitioner är det nordkarelska projektet kring hjärt- och kärlsjukdomar, ett projekt som även internationellt rönt omfattande uppmärksamhet. Såsom Giesbrecht konstaterar är likheterna mellan å ena sidan hjärt- och kärlsjukdomsprojekten och å andra sidan alkoholprojekten större än olikheterna, vilket gör att vi i vårt land kan sägas ha starka traditioner på området. Detsamma gäller alkoholinriktade aktionsforskningsprojekt (se Haavisto 1991).

Om begreppen

Ibland talar man i samma andetag om både "community response" och "community action". Skillnaden mellan begreppen blir inte mindre av att de är svåra att exakt översätta. De representerar emellertid två helt olika forskningsstrategier.

I projekt av typen "community response" handlar det om att man vill undersöka hur ett visst lokal- eller närsamhälle reagerar på alkohol-

problem. Det är med andra ord forskning som ur metodologisk synvinkel är traditionell; man drar ut i fält för att studera vilken typ av alkoholproblem det finns inom ifrågavarande samfund, t.ex. inom en kommun, vad man tänker om dessa, och vad man gör för att vårda dem. Ett finskt exempel på detta är den undersökning Alkoholpolitiska forskningsinstitutionen gjort om servicen inom rusmedelsvården (Simpura 1991).

I "community action" utgår man däremot från att forskningsprojektet sammanhänger med en aktivitet som igångsätts inom samfundet, och som projektet är en del av. Metoden är därför ofta aktionsforskningsinriktad, något som kommer att beskrivas lite närmare längre fram.

Den bästa översättningen av uttrycket "community action research" är nånting i stil med "community-aktionsforskning" eller "lokalaktionsforskning" eller "forskningsinriktat lokalt förändringsarbete" (översättningen avviker delvis från den finska texten, eftersom finskans mångtydiga "yhteisö", liksom community (jfr Gemeinschaft), saknar motsvarighet i svenskan; ö.a.). "Community response" blir ungefär "forskning om lokal- eller närsamhället". De båda begreppen hänger givetvis rätt nära samman.

Alla nya initiativ måste utgå från rådande modeller för hur man tacklar alkoholproblem, vilket innebär att man måste känna till och studera den rådande situationen. Å andra sidan kan olika typer av lokalstudier sedan i sin tur ha som ett av sina mål att utveckla verksamheten. De utgör därmed ett redskap för planeringen, och producerar nödvändig bakgrundsinformation för beslutsfattarna. Den communityforskning WHO utförde i tre olika länder (Mexico, Zambia och Skottland) hade två skeden: först kartlade man förhållandena i respektive lokalsamhälle, och sedan försökte man (med varierande framgång) få igång verksamhet i dem (Rootman 1985). Det är dock skäl att minnas att både forskningsmetodologin och samsarbetsformerna inom aktionsforskningen skiljer sig helt från motsvarande inom den mer traditionella forskningen.

Gemenskapsarbetets olika element

Inom lokalaktionsforskningen kan man urskilja tre olika element: 1) inriktningen på förebyggande

arbete; 2) tron på gemenskapens möjligheter och 3) intresset för utvärderingsmetodik. Dessa tre element har utvecklats oberoende av varandra, men det är först under de femton senaste åren de börjat fogas samman till gemensamma projekt (Room 1990, 3).

Den centrala utmaningen i all forskning kring lokalt förändringsarbete ligger i att förena det aktuella samfundets och forskningens strävanden. Det är viktigt att man är flexibel i fråga om samfundets mål, och att man låter projektet utvecklas i enlighet med de krav praktiken ställer. Det innebär ofta att man blir tvungen att göra t.o.m. stora förändringar i de ursprungliga planerna (jfr Duignan & Casswell 1989). Å andra sidan förutsätter all forskning, och framför allt evalueringsforskningen, att man har en förhandsplan, och att man i stort sett följer denna för att man skall kunna mäta verksamhetens effekter. Denna tvådimensionalitet innebär i praktiken ett intimt samarbete, vilket är tidskrävande. Samförståndet mellan de lokala aktörerna och forskarna utsätts därför ofta för svåra prövningar. Forskningsrapporterna ger inte alltid en fullständig bild av hela processen, eftersom de målsättningsbeskrivningar och planer som ingår i början av rapporten i själva verket får sin slutliga utformning först i projektets slutskede.

Det är emellertid svårt att komma igång utan en klar plan. Då den görs upp är det viktigt att såväl de lokala påverkarna och experterna som forskarna deltar. Planen måste vara tillräckligt allmän och flexibel för att kunna ändras vid behov, samtidigt som den bör ha en sammanhängande och teoretiskt motiverad struktur.

Jag skall i det följande skissera upp en ram kring vilken man kunde bygga upp ett projekt. Skissen bygger på de erfarenheter man fått av tidigare projekt (Anderson 1991; Casswell & Gilmore 1989; Giesbrecht et al. 1991; Giesbrecht et al. 1990; Holmila 1985 & 1990; Reynolds & Holder 1988; Puska et al. 1983).

Varje projekt måste utgå från en klar, och för alla aktörer gemensam grundtanke. Utöver denna grundtanke kan olika deltagande grupper dessutom ha sinsemellan olika målsättningar. Det primära målet för ett alkohol- och drogprojekt måste självfallet vara att minska de problem som sammanhänger med bruket av rusmedel.

De allmänna målen definierar det positiva till-

stånd man försöker uppnå med projektet. De är till sin natur normativa, och något som forskaren självfallet inte ensam kan besluta om. Samtliga aktörers världsåskådning inverkar på deras utformning. De allmänna målsättningarna skapar projektets anda, och det är till fördel om man är förhållandevis ense om dem. Exempel på dylika är att man vill höja livskvaliteten genom att minska den belastning alkoholen medför, eller att man strävar efter ett möjligast långt och friskt liv i kombination med en smärtfri död. Ett mål alla torde kunna enas om är också strävan efter en ökad jämlikhet i fråga om livskvalitet och tillgången på samhällsservice.

Föremålet för verksamheten grundar sig på en analys av vilka typer av problem man vill och kan påverka. Det är ofta ett enskilt problem eller en enskild händelse som sätter igång den kollektiva handlingen. Ifall verksamheten inte utvecklas längre än så, kan det hända att aktiviteten snabbt dör ut. De viktiga sakerna bestäms ändå på annat håll. Men visst finns det också exempel på motsatsen. Den amerikanska rörelsen "Mothers Against Drunken Drivers" började med ett enda barns död och en enda moders engagemang, och växte sedan till en gigantisk, rikstäckande organisation med en miljonbudget (Reinarman 1991).

Olika forskningsresultat kan vara av betydelse då man försöker komma underfund med hur olika företeelser förhåller sig till varandra. En viktig fråga är hur det att man påverkar totalkonsumtionen förhåller sig till det att man påverkar riskgrupper och risksituationer. Att påverka riskgrupperna innebär t.ex. att man utvecklar olika vård- och stödformer. Att påverka risksituationerna kan i sin tur innebära förändringar i miljön samt kontroll- och upplysningsverksamhet. Att försöka påverka totalkonsumtionen kan innebära flera olika saker, från tillgång till upplysning.

I valet av verksamhetsformer utgår man från en teori om vilken väg som är den bästa för att nå de åsyftade resultaten. Norman Giesbrecht presenterar i en artikel (Giesbrecht & al. 1991) den typ av teoretiska modeller som ligger till grund för det aktionsinriktade förändringsarbetet. Inom ramen för ett projekt kan flera olika modeller mycket väl tillämpas samtidigt, beroende på vilken del av verksamheten det handlar om.

Aktörernas deltagande bygger i hög grad på det som redan existerar; man utgår från de verksam-

hetsformer som finns och arbetar tillsammans med dem som redan är intresserade. Med detta som utgångspunkt kan man sedan utvidga verksamheten i olika riktningar. Ett beslut man bör fatta är om projektet i första hand är myndighets- eller medborgarinriktat, eller om bägge parter samarbetar. Ibland sker förändringsarbetet som en medborgaraktivitet, där man förhåller sig kritisk till myndighetsmaskineriet och vill hålla sig på avstånd från det. I Finland vilar missbrukarvården emellertid starkt i professionella händer; det finns visserligen också frivillig verksamhet, men också den är mycket ofta knuten till kommunala eller statliga organ. En annan viktig påtryckningsgrupp utgörs av olika informatörer, press och lokalradio.

De detaljerade målen bestäms av de lokala förhållandena. Målen kan variera, beroende på vilken del av samfundet det är fråga om. På individnivån kan målsättningen t.ex. vara att få till stånd en allmän attitydförändring. På hela samfundets nivå vill man kanske påverka en viss företeelse i alkoholutbudet, t.ex. genom att utbilda servitörerna eller genom att reglera antalet försäljningsställen. Inom den kommunala förvaltningen kan man utveckla de alkoholpolitiska beslutsprocesserna genom att t.ex. använda sig av simuleringsspel (Reynolds & Holder 1988). När det gäller servicen vill man kanske underlätta riskgruppernas situation genom att inrätta nattcaféer för ungdomar och införa gatupatrullering under veckosluten, eller genom att förbättra hälsocentralernas möjligheter att ta itu med patienternas alkoholproblem.

Projektet behöver dessutom en ram, som kan fungera som ett stöd och inom vilken det känns meningsfullt. Viktiga är de belöningar man kan dela ut; t.ex. att projektet är synligt och har en image, att man kan delta i det och få ett erkännande, att det är positivt och att man i största allmänhet har roligt. Man kan också behöva materiella belöningar i form av t.ex. sponsorerung av fritidsorganisationernas verksamhet.

Organisationen byggs upp dels av existerande lokala organisationer, dels av en skild projektorganisation. Det är av stor betydelse att man kan aktivera de vanliga medborgarna. Det är också bra att engagera dem som i sitt dagliga arbete kommer i kontakt med många människor, och därigenom kan sprida projektets målsättningar. Det stöd samfundet får består av utbildning, information

om resultaten samt olika typer av informationsmaterial.

Forskningens roll

Forskningen har i projekt av den här typen åtminstone fyra olika uppgifter: Den skall 1) ge bakgrundsinformation om hur man på orten i fråga konsumerar alkohol och droger, och hur man förhåller sig till detta bruk; 2) påverka verksamhetens innehåll med stöd av befintlig vetenskaplig kunskap; 3) utvärdera verksamheten samt 4) göra projektets resultat kända utanför orten ifråga, genom att offentliggöra resultaten och på annat sätt informera om dem för en större publik etc.

Bakgrundsuppgifterna samlas in i form av t.ex. enkäter, intervjuer och statistik. Intervjuar man olika nyckelgrupper får man en uppfattning om den verksamhet och de tänkesätt som finns. Själva verksamheten kan forskarna påverka genom att förmedla sina kunskaper om rusmedel, genom att medverka i planeringen, genom att tänka över verksamheten, genom att ge olika bakgrundsuppgifter om ifrågavarande ort och genom att fortlöpande informera de olika aktörerna om utvärderingens resultat under olika skeden av projektet.

Den egentliga utvärderingen kan bestå av antingen en process- eller en resultatutvärdering, eller en kombination av båda två. Genom en processutvärdering försöker man i första hand klargöra och beskriva verksamheten (Patton 1980). Man försöker svara på frågorna "Varför gick det så här?" och "Varför kunde vi inte förverkliga detta?". Man analyserar inte enbart den manifesterade målsatta verksamheten och de väntade resultaten, utan också de inofficiella händelserna och de oväntade resultaten (Patton 1980; Eskola & Hammerton 1983; Holmila 1985).

I resultatutvärderingen utgår man däremot från de uppställda målen, och försöker mäta hur väl man lyckats uppnå dem. Man kan därför skapa en sträng design genom att t.ex. använda sig av jämförelsekommuner och genom att bygga upp verksamheten så att dess effekter kan mätas med hjälp av specificerade indikatorer. Förändringarna mäts sedan genom att man jämför situationen före och efter den lokala insatsen och/eller genom att jämföra undersökningssorten med jämförelseorterna (Puska et al. 1983; Casswell & Gilmore 1989;

Giesbrecht et al. 1991).

Samarbetet mellan forskare och aktörer är vare sig självklart eller problemfritt. Båda "yrkesgrupperna" kan se snett på den andres sätt att närma sig det hela, och uppleva det som störande för det egna arbetet. Aktörerna borde därför vara övertygade om forskningens betydelse, och stå ut med de besvär och de förseningar denna kan föranleda. Forskarna måste i sin tur bereda sig på att också göra mycket sådant arbete som känns onödigt med tanke på forskningsarbetet och de akademiska meriterna. Man måste dessutom alltid förbereda sig på att den tid forskningen krävt visar sig vara förspild, och att man alldeles väl hade kunnat komma till samma resultat också utan forskarnas medverkan (jfr Duignan & Casswell 1989, 80).

Facketts livsstilsförsök

Man kan säga att aktionsforskningens grundtanke är idealistisk. Praktiken visar sig nämligen ofta vara en helt annan. Detta var något vi kunde erfara då vi prövade på aktionsforskningens metodik i ett livsstilsprojekt i samarbete med fackcentralen FFC, Finlands fackförbunds centralorganisation. Två rapporter har publicerats, den ena från det första skedet (Holmila 1985; se även Holmila 1990) och den andra från det senare skedet (Hietanen 1988). Det är intressant att jämföra de två rapporterna, eftersom man i dem på två helt olika sätt löst de problem som är typiska för aktionsforskningen.

Grundtanken inom aktionsforskningen är att de människor som berörs av verksamheten också deltar i själva forskningsprocessen. De bör alltså vara subjekt i forskningen, och inte enbart dess objekt (Mozer 1978; Touraine 1981). Man försöker eliminera den grundläggande konflikt som finns i all socialvetenskaplig forskning, dvs. att den är en social aktivitet som undersöker social aktivitet. I en idealsituation sammanfaller de två perspektiven. Kunskapsprocesserna, i form av olika tolkningar, är inte forskarnas privategendom utan något man vill att skall växa fram i en ömsesidig dialog.

Aktionsforskningens kriterier kan sammanfattas i följande:

— människorna är subjekt inom forskningen,

inte objekt;

— forskaren deltar i gruppens verksamhet och befrämjar på så sätt de gemensamt uppställda målen;

— forskaren ger kontinuerlig information om sitt arbete och tolkningarna görs tillsammans i en gemensam dialog;

— samarbetet bygger på öppenhet;

— värderingarna uppfattas som en del av processen.

I vardera skedet av livsstilskursen hade forskarna till en början en mycket ortodox uppfattning om vad aktionsforskning innebar. Om de hade beaktat hur stenhårt organiserad och konservativ fackföreningsrörelsen är, hade det varit betydligt lättare för dem att bibehålla en vederbörlig distans i stället för att, såsom nu blev fallet, agera som dess aktiva tillskyndare. De konflikter mellan forskning och handling som efterhand uppstod löstes på olika sätt av forskarna.

I den första rapporten löste man problemet så att man försökte förklara verksamhetens strukturella villkor och begränsningar. Den kollektiva verksamhetsidéen bibehölls, men forskningsprojektet höll sig en aning utanför, och kunde därigenom peka på tänkbara strukturella orsaker till problemen, framför allt sådana som hade att göra med fackföreningsrörelsens organisation och arbetsplatskulturen. Som sådant kom det inte till alla delar att befrämja projektledningens intressen, utan förde snarare fram dem vars röst inte annars nådde fram (såsom kvinnor och vanliga medlemmar).

Undersökningen motsvarade antagligen en del av deltagarnas tolkningar, men inte allas. I hälsofrågor kom den att betona tolkningar som kanske enbart var forskarens egna. Det föreföll nämligen som om alkoholproblemen och hälsofrågorna skulle ges allt mindre vikt, ju mera facket påverkade verksamhetens innehåll. Man riktade i stället sitt intresse mot fackets mera traditionella områden. Det är kanske så att det alltid måste finnas en utifrån kommande (expert)röst för att hälsofrågorna skall lyftas fram.

I den andra rapporten löste man problemet så att man förblev aktionsforskningens principer trogen, och i stället avstod från en del av de mål man ursprungligen hade satt upp i fråga om verksamhetens innehåll. Projektet började i allt högre grad ägna sig åt traditionella utbildningsformer inom

facket, samtidigt som aktiviteten på arbetsplatserna och hälsofrågorna nästan helt försvann. Forskaren och de fackliga aktivisterna bildade ett sammansvetsat team, inom vilket den eftersträlvade dialogen synbarligen fungerade utomordentligt väl. Aktörerna på lokalplanet var inte så mycket aktörer längre utan blev i allt högre grad personer som skulle skolas. Å andra sidan visade det sig redan i det första skedet vara svårare att dra igång lokal verksamhet än man i början trodde.

Sammanfattning

Det är lätt att hitta argument mot aktionsforskningsprojekt om alkohol- och drogproblem i lokalsamhället. Det är inte lätt att överskrida gränsen mellan forskning och handling, liksom det inte ens någonsin är lätt att skapa nya former av verksamhet. Det finns emellertid ur forskarens synvinkel också positiva sidor i ett samarbete. Den viktigaste är att man kan komma åt sådan kunskap som sammanhänger med processer stadda i utveckling och rörelse, och som man aldrig skulle nå med någon som helst intervjuteknik. Nackdelen är närmast att deltagandet kan visa sig alltför krävande ur tids- och effektivitetssynvinkel. Forskarens möjligheter att utnyttja materialet, och att publicera det efter eget skön kan också vara begränsade. Allt detta är sådant det är skäl att vara medveten om, och från början komma överens om.

Med tanke på projektet självt kan en processutvärdering eventuellt vara bäst, men utåt är det också viktigt att kunna visa på mätbara resultat. Detta förutsätter i sin tur att projektet måste läggas upp så att interventionernas effekter kan mätas. Analysen av de mätbara effekterna klagör samtidigt forskarens självständiga roll.

Det är också viktigt att kritiskt granska de politiska processer som initierat verksamheten. Ett projekt som bottnar i oklara målsättningar och motstridiga politiska förväntningar kan mycket snart stöta på oöverkomliga svårigheter (jfr Duignan & Casswell 1989). Den kunskap man fått i såväl inhemska som utländska projekt är därför en viktig utgångspunkt då man försöker skapa någonting nytt.

Trots alla dessa svårigheter, och trots också helt misslyckade satsningar (Giesbrecht et al. 1990),

finns det någonting som upprätthåller entusiasmen för gemenskapsarbete. Man har t.o.m. uppnått resultat, också om de för de enskilda projektens del kan verka blygsamma. Kanske vi ändå orkar tro på människornas vilja och förmåga att med egen kraft utveckla det samhälle de lever i — och vill vara med i detta arbete?

Översättning: Thomas Rosenberg

REFERENSER

- Anderson, Peter: Community approach in preventing drug problems. Manuskript 1991
- Casswell, Sally & Gilmore, Lynnette: An evaluated community action project on alcohol. *Journal of Studies on Alcohol* 50(1989):4, 339-346
- Duignan, Paul & Casswell, Sally: Evaluating community development programs for health promotion: problems illustrated by a New Zealand example. *Community Health Studies* 13(1989):1, 74-81
- Eskola, Katariina & Hammerton, Pauline: Thinking about action. The role of research in cultural development. Project No 5.: "Your town, your life, your future." Strasbourg: Council for cultural co-operation, 1983
- Giesbrecht, Norman & Hyndman, B. K. & Bernardi, D. R. & Coston, N. & Douglas, R. R. & Ferrence, R. G. & Gliksman, L. & Goodstadt, M. S. & Graham, D. G. & Loranger, P. D.: Yhteisön intressien ja tutkimustavoitteiden integroiminen yhteisötoimintatutkimuksissa. (Community action research projects: Integrating community interests and research agenda in multicomponent initiatives). *Alkoholipolitiikka* 56 (1991): 6, 359-381
- Giesbrecht, Norman & Conley, Peter & Denniston, Robert & Gliksman, Louis & Holder, Harold & Pederson, Ann & Room, Robin & Shain, Martin (eds.): Research, action, and the community: experiences in the prevention of alcohol and other drug problems. OSAP Prevention Monograph 4, 1990
- Haavisto, Kari: Hoidosta ehkäisyyn — joko onnistuu. (Preventive care rather than treatment — can we succeed?) *Alkoholipolitiikka* 56 (1991): 6, 403-406
- Hietanen, Eija: Rohkeaan elämään. SAK:n elämäntapakursin toisen vaiheen 1985-1986 seurantatutkimus. (Mot ett modigt liv. Uppföljningsundersökning av andra skedet av FFC:s livsstilskurs). SAK:n julkaisuja, 1988
- Holmila, Marja: Problems of action research: some practical experiences. P. 45-49. In: Giesbrecht, Norman & al. (eds.): Research, action, and the community: experiences in the prevention of alcohol and other drug problems. OSAP Prevention Monograph 4, 1990
- Holmila, Marja: Työyhteisö ja elämäntapa. SAK:n elämäntapakurssikokeilun seurantatutkimus. (Arbetsgemenskap och livsstil. Uppföljningsundersökning av försöket med livsstilskurs inom FFC). SAK:n julkaisuja, 1985
- Mozer, Heinz: Aktionsforschung als kritische Theorie der Sozialwissenschaften. Kösel-Verlag GmbH & Co, München 1978
- Patton, Michael Quinn: Qualitative evaluation methods. Sage 1980
- Puska, P. & Tuomilehto, J. & Salonen, J. T. & Nissinen, A. & Koskela, K. & Mustaniemi, H. & Neittaanmäki, L. & Takalo, T. & Björkqvist, S. & Virtamo, J. & Sipilä, P. & Varvikko, P.: Pohjois-Karjala-projekti: Pohjois-Karjalan läänissä vuosina 1972—1977 toteutetun yhteisötason sydän- ja verisuonitautien torjuntaohjelman kuvaus ja keskeiset tulokset. (Nordkarelenprojektet 1972—1977. Beskrivning av och centrala resultat från prevention på lokalplanet av hjärt- och kärlsjukdomar). Lääkintöhallituksen julkaisuja 49. Helsinki 1983
- Reinarmann, Craig: MADD — kansanliike rattijuoppoja vastaan. (MADD — en folkrörelse mot rattonykterster). I: Peltoniemi, Teuvo (toim.): Moni ottaa ja ajaa. Rattijuoppous Suomessa. (Många dricker och kör. Rattonykterhet i Finland). VAPK-kustannus ja Alko, Helsinki 1991
- Reynolds, Robert & Holder, Harold: A community approach to the prevention of alcohol problems: A case study from the San Diego County Alcohol Program 1988
- Room, Robin: Community action and alcohol problems: the demonstration project as an unstable mixture. p. 1-25. In: Giesbrecht, Norman & al. (eds.): Research, action, and the community: experiences in the prevention of alcohol and other drug problems. OSAP Prevention Monograph 4, 1990
- Rootman, Irwin: Community response to alcohol-related problems: A World Health Organization Monograph. DHHS Publication No.(ADM) 85-1371. Washington, D. C.: Supt. of Docs., U. S. Govt. Print. Off., 1985
- Simpura, Jussi: Alcohol-related caseload of social welfare system, off-clinic health services and police: a study in three Finnish towns. A paper presented at the 17th Annual Alcohol Epidemiology Symposium of Kettil Bruun Society in Sigtuna, June 10—14, 1991
- Touraine, Alain: The voice and the eye. An analysis of social movements. Cambridge University Press, 1981.